

INVAZIVNE RASTLINE NA KMETIJI IN NAVZKRIŽNA SKLADNOST

Navzkrižna skladnost je skupek minimalnih zahtev s področja varovanja okolja, zdravja živali in ljudi ter dobrega počutja živali, ki jih morajo upoštevati vsi kmetje, ki prejemajo plačila iz ukrepov skupne kmetijske politike, kmetom poznana pod imenom kmetijske subvencije.

V okviru navzkrižne skladnosti je zajet standard DKOS 7, ki se nanaša na Ohranjanje krajinskih značilnosti. Le ta kmeta obvezuje izpolnjevati zahtevo št. 35, ki predvideva, da se »na kmetijskih površinah izvaja ukrepe za omejitev širjenja tujerodnih rastlin z invazivnim potencialom«.

Kmetje morajo na celotnem kmetijskem gospodarstvu uvesti ukrepe za omejevanje širjenja tujerodnih vrst z invazivnim potencialom. Ti ukrepi zajemajo odstranjevanje s puljenjem, košnjo in pašo invazivnih rastlin oz druge načine preprečevanja njihovega širjenja. Zahteva omejevanja širjenja invazivnih rastlin se po navzkrižni skladnosti nanaša le na • pelinolistno ambrozijo (*Ambrosia artemisiifolia*), • deljenolistno rudbekijo (*Rudbeckia laciniata*), • kanadsko zlato rozgo (*Solidago canadensis*), • orjaško zlato rozgo (*Solidago gigantea*) in enoletno suholetnico (*Erigeron annuus*).

Na kmetiji kontrolor ali kmetijski inšpektor zahtevo 35 iz navzkrižne skladnosti (prisotnost omenjenih 5 invazivnih rastlin) preverja na gerku oz kmetijski površini, ki je prerasla z omenjenimi tujerodnimi rastlinami. Če ta površina predstavlja do vključno 10 arov površin vseh GERK-ov kmetijskega gospodarstva, kršitev šteje za malo kršitev, ki se jo lahko odpravi na kraju samem ali v razumno kratkem roku brez sankcij. Če je površina porasla s tujerodnimi rastlinami z invazivnim potencialom na več kot 10 arov površin vseh GERK-ov kmetijskega gospodarstva, to predstavlja srednjo kršitev in kmetu pomeni 3% znižanja prejemkov iz naslova vseh kmetijskih subvencij. Stroške odstranjevanja omenjenih invazivnih rastlin nosi lastnik zemljišča oz. najemnik.

Da bi bilo na kmetijah teh kršitev čim manj, je pomembno kmetovalce čimbolj seznaniti o širjenju in prisotnosti invazivnih rastlin v kmetijski pridelavi. V sklopu projekta Aktivno proti invazivkam, ki je nastal v okviru LAS Loškega pogorja, bomo kot projektni partner Kmetijsko gozdarski zavod Kranj kmetovalcem predstavili invazivne tujerodne rastline in živali, ki so prisotne v naši okolici, kako jih prepoznati in zatirati. Projekt se bo izvajal do aprila 2022.

Enoletna suholetnica Selca - ena najpogostejših invazivnih rastlin ob cestah in poteh v mestih in na vasi.

Vir: osebni arhiv KGZS Kranj

Pelinolistna ambrozija (*Ambrosia artemisiifolia*)

Pelinolistna ambrozija je najbolj alergeni rastlin v naravi. Cvetni prah pelinolistne ambrozije povzroča različne alergijske reakcije in bolezni, kot so seneni nahod, astma, vnetje očesne veznice. Je enoletna rastlina, ki so jo iz Amerike v Evropo najverjetneje prinesli kot primes črne detelje. V višino meri od nekaj cm do 2 m, odvisno od hranljivosti tal. Zanj je značilno zelenkasto ali rdečkasto dlakavo steblo. Cveti od julija do konca oktobra, ko se pojavi prva slana. Cvetovi so v obliki grozdastega socvetja na vrhu stebela in stranskih vej. Pelodna zrna cveta lahko s pomočjo vetra prepotujejo velike razdalje in povzročajo alergije tudi več kot 200 km od svojega rastišča. - Ena rastlina lahko letno razvije do 40.000 semen in semena ostanejo v tleh obstojna do 40 let. Zelo agresivno se razrašča na slabo oskrbovanih kmetijskih površinah, na površinah ob cestah, železnicah, opuščenih gradbiščih, začasnih nasutjih zemlje in peska,.

Širi se s prometom, kmetijsko, gradbeno in komunalno mehanizacijo, zemljino, s pridelki, ptičjo hrano. Kot alergena rastlina predstavlja zelo resno tveganje za zdravje ljudi. Cvetni prah ambrozije spada med najpogostejše povzročitelje senenega nahoda, alergičnega rinitisa ter povzroča hude simptome podobne astmi. Prag, ki izzove reakcijo, je zelo nizek in je v nekaterih primerih tudi 5 – 10 pelodnih zrn/m³.

Zaradi velikega števila občutljivih ljudi tudi pri nas je MKO izdalo »Odredba o ukrepih za zatiranje škodljivih rastlin iz rodu *Ambrosia*«, ki je začela veljati 31. julija 2010. Imetniki zemljišč so dolžni ambrozijo odstraniti s koreninami vred ali njihov nadzemni del tako, da se v tej rastni dobi ne obraste več. Odstranitev rastlin je potrebno opraviti čimprej, da se prepreči cvetenje in sproščanje cvetnega prahu v okolico.

Glavni ukrep za preprečitev širjenja je preprečitev tvorbe semen. Potrebno je vzdrževati površine ob njivah, kot so obcestne bankine, ozare, travnati pasovi sredi kolovozov,... Mehanizacijo, ki je v stiku z rastlinami v času semenjenja ali tlemi, je potrebno po vsaki uporabi ali premiku na drugo lokacijo temeljito očistiti. Pri košnji najprej kosimo površine porasle z ambrozijo in ne obratno, da ne pride prenosa semen na še čiste površine.

Glavni načini odstranjevanja ambrozije je mehanično odstranjevanje v obliki puljenja oz večkratna košnja, da rastlina ne razvije cvetov in semen. Prvo košnjo je potrebno izvesti šele v času dobre obraščenosti, nujno pa pred cvetenjem. Ker je ambrozija močno alergena rastlina predstavlja zelo resno tveganje za zdravje ljudi. Če puljenje poteka med sezono cvetenja, je potrebno uporabljati rokavice in oblačila, ki prekrijejo celo telo ter masko in očala za zaščito pred cvetnim prahom. Cvetoče rastline uničujemo popoldne ali po dežju, izpuljene pa posušimo, kompostiramo oz najbolje da jih zažgemo. Možna je uporaba herbicidov, ki pa je na ekoloških kmetijah prepovedana

Pelinolistna ambrozija je v Sloveniji že tako razširjena, da lahko z primernimi ukrepi le upočasnimo širjenje, izkoreniniti pa jo je praktično nemogoče.

Vir: <https://www.tujerodne-vrste.info/vrste/pelinolistna-zvrklja-ali-ambrozija/>

Vir: <https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/varstvo-okolja/invazivne-tujerodne-vrste/invazivne-tujerodne-rastline/pelinolistna-zvrklja-ambrozija/>

Kanadska in orjaška zlata rozga (*Solidago canadensis* in *Solidago gigantea*)

Dlakavo steblo kanadske zlate rozge

Orjaška zlata rozga

Vir :arhiv KGZS Kranj

Vir: <https://www.tujerodne-vrste.info/vrste/kanadska-zlata-rozga/>

Domovina kanadske in orjaške zlate rozge je Severna Amerika. V Evropo sta prišli kot okrasni rastlini

Obe vrsti sta zelnati trajnici, visoki do 2 m. Rastlina je spiralasto olistana, s sedečimi ali kratkopecljati listi. Rumeni cvetovi so združeni v drobne koške, ki so nameščeni v razvejenih ovršnih socvetjih. Plod je 0,9–1,2 mm dolg orešek z do 2,5 mm dolgim šopom laskov.

Vrsti razločimo po dlakavosti stebela: steblo kanadske zlate rozge je v socvetju kratkodlakavo, pri orjaški zlati rozgi pa golo. Koški (socvetja) kanadske zlate rozge so manjši (dolgi 2–3 mm) in jezičasti cvetovi v njih so komaj daljši od cevastih. Orjaška zlata rozga ima večje koške, dolge so 3–4 mm, jezičasti cvetovi so razločno daljši od ovojka in cevastih cvetov in poganjki s socvetij so manj razvejani.

Širi se na gozdne jase, gozdne robove, redko košene travnike, ob vodah in obcestne brežine.

Cveti julija do oktobra (orjaška zlata rozga zacveti nekoliko prej kot kanadska). Semena so zrela od septembra naprej. Drobne enosemenske plodove, ki imajo na enem koncu šopek laskov, na dolge razdalje raznaša veter. Seme potrebuje gola odprta tla in v odprti gosti travni ruši težje kali.

Rastlina pa se razširja tudi z razraščanjem korenin in njihovim razkosanjem. Koščke lahko nehote raznesemo s prstjo.

Odstranjevanje

Posamične rastline lahko ročno izkopljemo in pri tem pazimo, da odstranimo vse podzemne dele. Širjenje manjših sestojev lahko omejimo s košnjo ali odstranjevanjem rastlin še pred cvetenjem. S tem preprečimo vnašanje novih semen v talno zalogo semen in s tem kalitev novih rastlin. S pogosto košnjo sčasoma izčrpamo zaloge hranil v koreninah in rastline počasi propadejo. Popolna odstranitev je praktično nemogoča.

Uporabna lastnost kanadske in zlate rozge je, da se vsebujeta zdravilne učinkovine za lajšanje obolenj sečil, kot so blažje okužb sečil, ledvični kamni in pesek, razdražljiv mehur in da se iz njiju da izdelati papir, saj vsebujeta več kot 30 % celuloze.

Deljenolistna rudbekija (*Rudbeckia laciniata*)

Deljenolistna rudbekija je meter do tri metra visoka zelnata trajnica, ki zlatorumeno cveti od julija do oktobra. Rumeni jezičasti cvetovi so nameščeni v koških, ki so v izbočeni sredini temni in v premeru veliki do 7 cm. Najpogostejša je ob rekah, svežih gozdnih robovih, med grmovjem, ob jarkih,...Rudbekijo se je sadilo kot okrasno rastlino v vrtovih, od tam pa se je razširila v naravo. Ne prenaša pogoste košnje, zato je košnja najučinkovitejši ukrep zatiranja.

Razmnožuje se vegetativno s koreninami ter spolno s semeni. Zato je pri majhnih populacijah odstranjevanje najbolj učinkovito pred cvetenjem. Mlade rastline izrujemo s čim večjim delom korenine. Nadzemne dele mladih izruvanih rastlin lahko kompostiramo, podzemne dele stebela z dozorelimi semeni pa sežgemo. Pri večjih sestojih je treba aktivnost izvajati več let zapored, da se izčrpa tudi semenska banka v tleh.

Na kmetijskih površinah ima predvsem ekološki učinek, saj izpodriva avtohtone rastline, zmanjšuje krmno vrednost travne ruše.

Zaradi svoje višine, deljenih listov in barve koška cveta se dobro loči od drugih vrst

Vir: osebni arhiv KGZS Kranj

Enoletna suholetnica (*Erigeron annuus*)

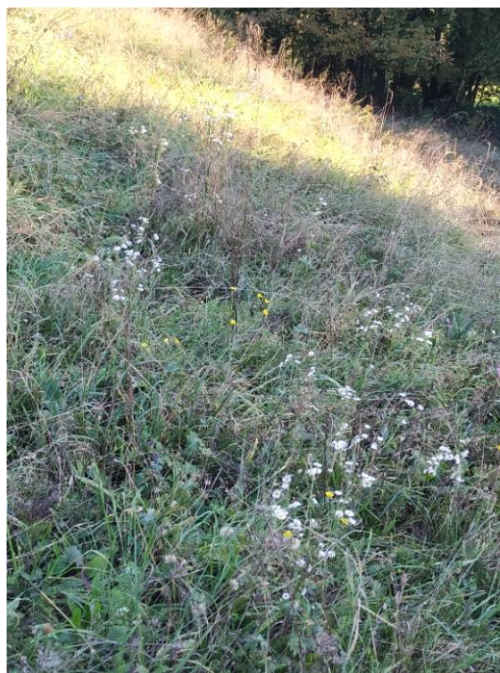
Enoletna suholetnica je ena najpogostejših invazivnih rastlin pri nas. Najdemo jo že praktično povsod. Kot večino invazivk se je prinesla iz S Amerike v Evropo v 17. stol kot okrasna rastlina in se razširila po vsej Evropi. Glede rastnih razmer je zelo nezahtevna.

Lahko je enoletna, pri nas pogosteje dvoletna rastlina s pokončnim, razvejenim, raztreseno dlakavim stebлом. Svetlozeleni listi so po obeh straneh dlakavi. Spodnji listi so narobe jajčasti, dolgi do 10 cm, s krilatimi peclji. Zgornji listi so suličasti do črtalasti, nazobčani do celorobi, dolgi do 9 cm in široki do 2 cm. Koški cveta so belo rumeni, podobni marjeticam. Enosemni plodovi so dolgi 1–1,5 mm z lasastimi ščetinami.

Hitro se razširja s semenom, ki se širi z vetrom, vozili, zemljino, mrvo, organskimi gnojili na neredno košene travnike, polja, opuščene njive, ruderalna mesta, prodišča, cestni robovi in zelenice.

Na travnikih in pašnikih zmanjšuje krmno vrednost ruše. Čeprav ni strupena, je zaradi dlakavosti živali ne jedo, zato je ob masovni namnožitvi taka mrva slabe krmne vrednosti. V fazi rozete jo domače živali delno popasejo. Pozornost je treba namenjati jesenski čistilni košnji, saj cveti do zime in razširja semena. Posamezne rastline je najbolje izpuliti ali čim nižje pokositi, kar pa predstavlja veliko ročnega dela.

Vir: osebni arhiv KGZS Kranj

Pripravila: Nataša Božnar Markelj, KGZS Zavod Kranj